

have Ret til at anvende til at hvile, at lære noget eller anvende, som hun vil, under vort ikke skarpe og kritiske, men moderlig ømme Øje.
Johanne Meyer.

Landsbybreve.

27. Marts 1893.

Kære Mathea!

Du skal have mange Tak for Laan af de to Hefter af Morten Pontoppidans „Frit Vidnesbyrd“; en Gang ved Lejlighed, naar Du faar de 4 første hjem igen, vilde Du gøre mig glad, hvis jeg ogsaa maatte laane dem. I øvrigt vil jeg saa arbejde paa, at vi selv kan holde det.

Det om Kirker kunde jeg ellers nok have Lyst at snakke lidt med Dig om, men da det vel næppe foreløbig lader sig gøre, saa faar jeg nøjes med at skrive lidt, skønt det kun er fattigt mod at tale med Dig.

Er der ikke lidt af Afgudsdyrkelse i M. P.s Begejstring for Roskilde Kirkehælvninger? det er jo dog kun Menneskeværk. En egen Følelse af Højtidelighed kan jo nok gribe os ved at betræde en smuk Kirke, men det, der gør det helligt og dyrebart, er dog Mindet om de Ord, vi hørte under Hælvningen, og ikke egentlig Kirken. Man kan blive grebet af Begejstring ved at se ethvert skønt Menneskeværk og jo ogsaa en stilfuld Bygning. Men han siger jo for øvrigt ogsaa, at det var Orgeltonerne, der spillede ham nogle Aarhundreder tilbage i Tiden, og saa kan jeg egentlig saa godt forstaa det, thi naar vi, det 19. Aarhundredes Menneske, drømmer os tilbage i Tiden, saa ser vi lutter ædle, ophøjede Skikkelser: ædle Riddere og skønne Damer, ærværdige Præster og ydmyge Fattigfolk (i pæne Klæder), der ikke formastede sig til at tænke paa, at Samfundsforholdene kunde være bedre, end de vare — de tænkte overhovedet ikke — meget dydige Kvinder, der kun kendte én Lov, deres Herres og Husbondes — noget saa gyseligt som „Hvad vi vil Kvinder“ eksisterede jo ikke — saadan ser vi det, fordi saaledes har vore Romanforfattere berettet os det, men jeg tror bare ikke paa, at alt var saa dejligt. Jeg siger ogsaa: Respekt for det 19de Aarhundrede, og jeg siger det med lige stor Alvor som M. P.

Jeg gad nu egentlig vide, med hvad Ret M. P. udtaler den haarde Dom over sine agtede samtidige som Kirkegængere. P. vil saa gerne laane en eller anden Tordenrøst og raabe ud over Forsamlingen: Paa Knæ med jer! — „Laane!“ kære Pontoppidan, der er ingen, der kan laane Dig en saadan Røst, thi med en laant Røst faar man ingen Mennesker paa Knæ. Men hvis Du ejede Røsten, da sank Folket i Knæ.

Mon vi virkelig ikke har andre Helligdomme end Kirkerne? P. mener nej. Kan da Guds Aand ikke tale andre Steder end i Kirkerne gennem Præstens Mund? Naar jeg tænker paa min Barndom, saa mindes jeg mangen Stund i vort Hjem som hellig; naar min Fader talte stærke, kærlige Ord til os, da havde jeg en Følelse af Ærefrygt, og hver Gang hele Huset var optaget af én fælles Glæde, da var det, som noget helligt var nærværende.

P. beskylder os jo ligefrem for, at vi er komne paa Kant med vore Helligdomme, at intet er os helligt, og at vi som Samfund er opløst.

Og jeg, som gaar og bilder mig ind, at Samfundsfølelsen vokser!

Jeg kan nu slet ikke forstaa, at det var et rørende Træk af Fromhed af den romerske Mand, som han fortæller om, at tage sin Hustru og sine Smaabørn ned af Vognen, for at Jomfruerne med Pudernes Helligdomme kunde stige op. Havde han været en rigtig Mand, saa havde han skaffet Plads for dem alle. Hvorfor skulde hans stakkels Kone og hans Smaabørn gaa? de kunde jo være trætte ogsaa. Jeg vilde ikke lade det gaa ud over nogle stakkels Smaabørn for nogle døde Tings Skyld, de være aldrig saa hellige — *et Menneske er mere end et Bæger* eller hvad det var, selv om det var af Guld. — P. siger, at det første, Romerne søgte efter i Asken, var Tomterne, hvor deres Templer havde staaet. Jeg kan ikke lide at blive sammenlignet med Romerne, og vi har snarest for megen Ærefrygt for det nedarvede med Angst for at bryde med det vedtagne. Hvor mange er der i Eks., der undlader at opfylde, hvad Kirken efter Guds Anordning eller ud af eget Magtbegær har paalagt Folket? Hvor mange undlader at lade deres Børn døbe og konfirmere? hvor mange unddrager sig Kirken ved Ægteskabs Indgaaelse? hvor mange frabeder sig Præsten ved Begravelse?

Var der noget, vi skulde undre os over, saa maatte det være den Respekt, Folk viser Kirken trods dens mange forældede Former og trods dens mange skimlede Tjenere.

I P.s anden Prædiken „De fædrene Overleveringer“ viser han os saa kønt, hvorledes Jesus i sin aandelige Udvikling maatte sprænge Formen for at bevare Indholdet. *De Præster, der deri kan følge Mesteren, kan ikke og vil aldrig komme til at klage over Mangel paa Forstaaelse*, men P. maa holde os til gode, at Folk vender sig fra Præst og Kirke, hvor Forkynderen af det Ord, der er det ene forløsende, ikke kan sige det.

Hvad i al Verden skal jeg sidde og dase i en saadan Kirke efter? Er det saa ikke langt bedre, lifligere og opmuntrende at tale med en Ven om det, der ligger i mit Sind, at skifte Ord med et forstaaende Menneske, selv om vi kun har en tarvelig lille Stue at være i. Ordet er dog det bedste, det, som kommer fra Hjertet og gaar til Hjertet og lever der og nærer den hungrende Sjæl. P. maa have sine Domkirkebuer; naar der ikke lyder et forløsende Ord, naar det ikke mætter de hungrige Sjæle, saa hjælper det ikke, hvor vi hører det.

P. synes at mene, at Fabrikherren og Fyrbøderen, Grossererens Frue og Arbejdsmandens Kone som *hinandens fuldstændige Ligemænd* deltagte i Gudstjenesten. Hvor det er morsomt. Hjemme paa Landet sad vi efter Hartkorn, og er der ikke ogsaa noget om betalte Pladser i Københavns Kirker?

Jeg vil ikke have Kirkerne ned, men jeg vilde saa uendelig gerne have dem op — aabne, saa vi kunde gaa derind paa andre Tider end netop, naar der holdes officiel Gudstjeneste.

En Kirke kan være en virkelig Helligdom, naar der der inde lyder et Ord, der kan mætte de hungrige Menneskesjæle,

Romerkirken eller Luthers Kirke, Johant Wesleys eller Georg Fox's.

Ja, det er rigtigt, hvad P. siger: *Hos os beror saa uendelig meget paa Personerne.*

Det danske Folk har begyndt at tænke og at søge aandelig Udvikling, Mænd og Kvinder, og jeg vil slutte mit Brev, da de er blevet langt over Sengetid, med de samme Ord, hvormed P. slutter: „Vi kan oprettholde Kirker, bygge ny Kirker, lade Klokkerne ringe og kalde Folket sammen, men om det mere og mere skal blive hen i Vejret, eller om Klokkerne virkelig skal faa Lyd og Folket komme og finde det hyggeligt, roligt i Herrens Hus, dette vil ganske komme til at bero paa ham der inde i Kjole og Krave, hvad Slags Mand han er!“

Ja, det er der noget i! Saa meget véd jeg, at han i Kjole og Krave kommer ingen Vegne ved at dadle anderledes tænkende og anderledes troende eller ved at skælde dem ud, der ikke er i Kirken; det nytter ikke, han taler om Folk af *den snævre Retning*, med det indskrænkede Syn, det hjælper heller ikke, han dundrer løs over Grundtvigianerne, ikke heller at sige, at Frelsens Hær ikke er Kristendom eller noget af alt det Opkog, vi nu har maattet nøjes med omtrent siden de Søndage, da Guds *specielle* Kærlighed til det lille Danmark spækket med det arrigste Tyskerhad stadigt serveredes.

Er det en Mand, der forsværer Krigen og Militarismen eller skælder os ud, fordi vi har underskrevet Fredsadressen, eller foreholde os, hvad Paulus sagde om Kvinderne — saa gaar vi ikke i Kirke, vi, der elsker Jesus, thi vi er ogsaa konservative af Sindelag, og vi vil ogsaa vise vor ægte Konservatisme deri, at vi offer *Formen for at bevare Indholdet*, men saa slutter vi os sammen i smaa Samfund og dyrker vor Gud, som ikke er et enkelt Partis eller et enkelt Lands Gud, men som er alle deres Gud, der søger ham. Ham er det saa let at bøje Knæ for, men de laante Røster, selv om det er *Tordenrøster*, de kan højst faa os til at fare lidt op, i Knæ — aldrig.

God Nat, min Ven! Kærlig Hilsen fra
Din

Laurentia.

Stillestaaen eller Fremgang.

I en Samtale, jeg havde for nogen Tid siden med en Mand angaaende Kvindesagen, kom han blandt andet til at sige: „Ja, Kvindesagen har min fulde Sympathi, det er en god og retfærdig Sag, og det maa jeg sige, at de faa Kvinder, der rigtig har Forstaaelse af deres egen Stilling i Samfundet, de arbejder og agiterer med en mageløs Energi og Udholdenhed, og alligevel forstaaer jeg ikke — der er ingen *Fart* i Kvindebevægelsen, den gør ingen rigtig Fremgang.“

Jeg har siden gaaet og tænkt paa disse Ord, og finder, at de slet ikke passer; thi der er virkelig „Fart“ i Kvindesagen, om det end ej gaar pr. Jernbane.

Naar jeg tænker mig bare nogle faa Aar tilbage, husker jeg godt, hvorledes man da med stor Flothed gjorde Nar af de „emanciperede Damer“, som man med en haanende Betoning kaldte de Kvinder, der vovede at hentyde til de Uretfærdigheder, som der nu tales højt om. Man modtog